

K POSTAVENÍ NEJVYŠŠÍCH ORGÁNŮ NĚMECKÉ REPUBLIKY V LISTOPADOVÉ REVOLUCI 1918

(Příspěvek k historii vzniku a vzájemných vztahů Výkonné rady a Rady
lidových zmocněnců)

К ВОПРОСУ О ПОЛОЖЕНИИ ВЫСШИХ ОРГАНОВ
ГЕРМАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В НОЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1918 Г.

ZUR STELLUNG DER HÖCHSTEN STAATSORGANE DER DEUTSCHEN
REPUBLIK IN DER NOVEMBERREVOLUTION 1918

KAREL LITSCH

Vyřešení některých otázek týkajících se státu a práva v listopadové revoluci 1918 v Německu nemá jen význam historický, to znamená z hlediska dějin německého dělnického hnutí, nýbrž stává se otázkou vysoce aktuální v rámci boje proti oportunistu a revizionismu. Poučení z dějin listopadové revoluce měly a mají dosud pro boj německého a mezinárodního proletariátu nesmírný význam. Když po r. 1945 začal v západním Německu imperialismus a militarismus znovu získávat pozice, směřovalo jedno z jeho prvních reakčních opatření proti Komunistické straně Německa. Adenauerova vláda po zkušenostech buržoazie v Rusku a lidově demokratických státech si byla vědoma nebezpečí marxistické strany, která „jde systematicky v jedné linii a vychovává masy v duchu nových úkolů“ (Lenin). Listopadová revoluce ukázala jasně, že k vítězství proletariátu nestačí jen existence historických předpokladů k socialistické revoluci, nýbrž že k tomu je nezbytně zapotřebí dělnické strany leninského typu. Listopadová revoluce také ukázala znovu správnost Leninových tezí obsažených v práci „Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci“ o nutnosti rozbití buržoazního státního aparátu a spojení dělnické třídy s pracujícím rolnictvem.

Po diskusi, která probíhala v rámci vypracování tezí k 40. výročí listopadové revoluce, zejména na stránkách časopisu „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft“ (sešit 1/58, 3/58 a 4/58), nemůže již být nejasností v otázkách charakteru revoluce. Příspěvek se zabývá proto touto otázkou jen v nejnutnější míře. Jeho cílem je vysvětlit na vzájemném vztahu a činnosti Rady lidových zmocněnců a Výkonné rady, resp. Ústřední rady, tj. nejvyšších orgánů Německé republiky během revoluce, jak představitelé sociálně demokratické strany svým neblahým působením podkopávali od prvního okamžiku revoluce pozice rad, upevnili revoluci rozrušený buržoazní státní aparát a připravili volby do Ústavodárného národního shromáždění, které muselo nutně vést — i když prozatím ještě ve formě buržoazní demokracie — k diktatuře velkoburžoazie. Není to

tedy práce, která by se zabývala problematikou listopadové revoluce v celé šíři, nýbrž je pouze pokusem osvětlit z právně-historického hlediska příčiny slabosti Výkonné rady a podmínek pro vznik diktatury Rady lidových zmocněnců.

Historická literatura o listopadové revoluci byla obšírně hodnocena v práci R. Bauera „Zur Einschätzung des Charakters der Novemberrevolution 1918 bis 1919“ (Zeitschrift für Geschichtswissenschaft 1/58, str. 134 a násl.). Právně historická literatura je uvedena zejména v pracích Jellinka a Stier-Somloa (viz poznámky č. 16 a 29), její důkladné marxistické hodnocení je mimo rámec tohoto příspěvku; nejzávažnější práce k tematice jsou citovány v poznámkách.

* * *

Již od léta 1917 se vytvářely v Německu podmínky pro revoluci, které našly svůj výraz mj. ve vytváření vojenských rad na východní frontě, ve vzpouře námořníků v červenci 1917 a zejména v mohutném stávkovém hnutí, které vyvrcholilo v lednu 1918. „Podmanivost ruské revoluce se projevila v prvním, nejskvělejším za dobu války vystoupení německých dělníků, kteří reagovali na brest-litevské jednání kolosální stávkou v Berlíně a jiných průmyslových centrech. Toto vystoupení proletariátu v zemi omámené nacionalistickým opojením a zpité jedem šovinismu je prvořadou důležitou okolností a znamená obrat ve smýšlení německého proletariátu.“¹⁾

Koncem října 1918 měla krize v Německu charakter akutní revoluční krize.²⁾ Vojensky stál německý imperialismus před úplným zhroutilím a vnitřně byl plný ekonomických, sociálních a politických rozporů. Za této situace existovala pro německý proletariát jen jediná cesta — dokončení buržoazně demokratické revoluce a „převzetí veškeré moci revoluční demokracií, vedenou revolučním proletariátem“ (Lenin).

Sociálně demokratická strana, věrná svému prohlášení ze srpna 1914, učinila vše, aby vládnoucí třídě přes její vojenskou porážku umožnila udržení mocenské pozice v zemi. Jako jedno z hlavních opatření k záchraně vilémovské imperialistické kliky byla v říjnu 1918 přetvořena vláda. Princ Max Badenský se stal říšským kancléřem a v jeho kabinetu se objevili jako státní sekretáři sociální demokraté Bauer a Scheidemann. Zároveň byl vydán ústavní zákon,³⁾ který změnil články 11 a 15 říšské ústavy v tom smyslu, že říšský kancléř potřeboval nadále k výkonu svého úřadu důvěru říšského sněmu a byl spolu se svými zástupci říšskému sněmu a spolkové radě odpovědný. Byla omezena i pravomoc císaře, který neměl již právo samostatně jmenovat a propouštět úředníky a důstojníky říše. Otázky války a míru jakožto i uzavírání mezinárodních smluv musely být předkládány říšskému sněmu a spolkové radě ke schválení. Tato opatření byla prezentována německému lidu jako „přeměna Německa v lidový stát“.⁴⁾

Vlastní revoluční události začaly v prvních listopadových dnech v Kielu vzpourou námořníků a generální stávkou přístavních dělníků, které přešly v ozbrojené povstání. Berlínská vláda se marně snažila revoluci zadržet.⁵⁾ Vládnoucí třída byla vlivem vojenské porážky úplně demoralizována, její síly roztrženy a bez pevného vedení. V Lübecku vypukly nepokoje 5. listopadu, 6. listopadu v Brémách, rychle se šířily do vnitrozemí, takže již 8. listopadu byla v Mnichově svolána republika. Všude se živelně zakládaly podle sovětského vzoru dělnické a vojenské rady. „Vytvoření dělnických a vojenských rad bylo prvním činem, prvním trvalým produktem, prvním viditelným vítězstvím revoluce.“⁶⁾ Ustavení rad neznamenal však ještě odstranění třídního panství buržoazie. Rady měly sice socialistickou formu, chyběl jim však, až na některé výjimky, jakýkoli socialistický obsah a právě ten byl nezbytný k tomu, aby se mohly stát skutečným nástrojem socialistické revoluce.

Třídní složení rad do značné míry ovlivnilo průběh revoluce. Členové dělnických rad nepocházeli jen z proletariátu, byli mezi nimi zástupci všech vrstev obyvatelstva a dokonce i podnikatelé. Velká část dělnických členů rad neuměla jasně posoudit situaci a dostala se tak do vleku zástupců buržoazie. Proletariát ve své velké většině ještě neuvědomělý a neznalý základních úkolů socialistické revoluce nebyl si vědom toho, že má-li být uchopena, zajištěna a upevněna politická moc rad, musí být v první řadě rozbit buržoazní státní aparát, jeho úředníci odstraněni ze svých míst a policie a důstojníci odzbrojeni.

Ještě horší byla situace v radách vojáků, což vyplývalo z třídního složení německé armády. Liebknecht zhodnotil vztah vojáků k revoluci ve svém článku „Nový hradní mír“ takto: „Masa vojáků je revolučně proti militarismu, proti válce a representantům imperialismu; jejich vztah k socialismu je ještě dvojaký, kolísající, nevrozený (unangeboren).“⁷⁾

Jedině Spartakovci viděli správně úlohu rad a stali se předvojem revoluce. Už před listopadovou revolucí v říjnu 1918 na své konferenci nastínili úkoly proletariátu v budoucí revoluci. Žádali: propuštění všech politických vězňů, zrušení stavu obležení; anulování válečných úvěrů, vyvlastnění bankovního kapitálu, dolů, hutí a velkostatků; zkrácení pracovní doby a stanovení minimálních mezd; reformu vojenství (shromažďovací právo pro vojáky, zrušení válečných soudů atd.); zrušení trestu smrti a káznic pro politické a vojenské trestné činy; předání zásobování důvěrníkům dělníků a odstranění zemí a dynastií. Přitom však upozorňovali, že „v boji za skutečnou demokratizaci nejde o parlament a volební právo, nýbrž o reálný základ všech nepřátel národa, to je o pozemkové vlastnictví a kapitál, o panství nad ozbrojenou mocí a justicí“.⁸⁾ „Program konference Spartakovců odpovídal konkrétním podmínkám a třídním vztahům v Německu a správně spojil demokratické požadavky s antiimperialistickými. Byl způsobilý mobilizovat většinu dělnické třídy a široké masy pracujících k boji proti imperialismu a militarismu a dovést je k socialistické revoluci.“⁹⁾

Dne 2. listopadu bylo na schůzi Spartakovců, revolučních důvěrníků (Obleute) a zástupců Nezávislé soc. demokr. strany Německa (dále jen nezávislí) v Berlíně rozhodnuto zahájit povstání 11. listopadu. Do 8. listopadu se však revoluce rozšířila v takovém rozsahu, že v noci na 9. XI. byl pod heslem „Rozhodující hodina je zde“ vydán příkaz ke generální stávce s konečným cílem vytvoření socialistické republiky.¹⁰⁾ Přenesením revoluce do Berlína padla poslední bašta vládnoucí monopolisticko-junkerské kliky. Němečtí imperialisté a jejich sociálně demokratičtí přísluhovači nemohli již revoluci zabránit.

Až do této chvíle hrála sociálně demokratická strana věrně úlohu ochránce vlasti a císaře. Žádala sice již 7. XI. pod hrozbou odvolání svých členů z vlády, že musí do příštího dne dojít k abdikaci císaře a následníka trůnu,¹¹⁾ ve stejný den však prodloužila tuto lhůtu do uzavření příměří. Tento postup byl odůvodněn tvrzením, že „příměří by mohlo být ohroženo vystoupením sociálně demokratických členů z vlády“.¹²⁾ Chtěla-li sociálně demokratická strana ještě nyní udržet vliv na masy, bylo třeba, aby jednala. Dne 9. listopadu ráno odvolala své členy z vlády a vydala provolání ke generální stávce, ve kterém se líživě tvrdilo, že většinová sociálně demokratická strana a nezávislí postupují společně. Pod provoláním byla podepsána rada dělníků a vojáků, která byla rychle složena z členů předsednictva většinové sociálně demokratické strany.¹³⁾

Říšský kancléř Max Badenský ohlásil abdikaci Viléma II.¹⁴⁾ a zároveň oznámil, že po vyřešení otázky regentství¹⁵⁾ navrhne novému regentovi poslance Friedricha Eberta do funkce říšského kancléře a předloží mu návrh volebního zákona do Ústavodárného národního shromáždění, které jediné prý může rozhodovat o budoucí státní formě Německa.¹⁶⁾ Němečtí imperialisté tak chtěli nejen zachovat monarchii, nýbrž zejména předáním úřadu říšského kancléře představiteli sociální demokracie, dobře známému v lidových masách, uklidnit revoluční vření a vzbudit dojem, že sami si přejí změnu stávajícího řádu.

Jediná správná revoluční cesta byla v tomto okamžiku pouze v nastolení revoluční vlády, složené ze zástupců socialistických stran a opírající se o dělnické a vojenské rady. Místo toho sociálně demokratická strana zahájila jednání prostřednictvím zvláštní delegace vedené Ebertem s kabinetem Badenského, který již dávno ztratil jakékoliv sympatie lidu. Delegace oznámila Badenskému, že „v zájmu toho, aby nedošlo ku krveprolití a pro ochranu veřejného pořádku“ je převzetí vlády sociální demokracií nevyhnutelné.

Během dopoledne 9. listopadu se situace v Berlíně vlivem revoluční činnosti Spartakovců a gardových jednotek tak přiostrila, že okamžitá akce ze strany vládnoucí třídy nestrpěla odkladu. Badenský proto po vyslechnutí sociálně demokratické delegace a po usnesení starého kabinetu „s výhradou pozdějšího zákonného schválení“ předal Ebertovi úřad říšského kancléře. Ebert byl k převzetí funkce zmocněn svou frakcí v říšském sněmu a výslovně prohlásil, že tak činí „v rámci říšské ústavy“ a nikoli „z pověření rady dělníků

a vojáků“.¹⁷⁾ Jeden z předních představitelů sociálně demokratické strany tak stanul v čele staré císařské vlády a stal se formálně monarchistickým říšským kancléřem.

Forma, kterou Ebert převzal vedení vlády ve chvíli, kdy dělnickým a vojenským radám nestál v cestě nikdo, kdo by jim mohl zabránit v uchopení politické moci, jasně ukazuje, že sociálně demokratická strana nechtěla revoluci, byla od prvního okamžiku spojencem německé buržoazie, ochotna učinit vše, aby revoluci zlikvidovala a převedla do klidných kolejí hnutí za mír a sociální reformy. Lenin upozorňoval na tyto tendence buržoazie již ve své práci „Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci“, kde píše: „Pro buržoazii je výhodnější, aby nutné přeměny v buržoazně demokratickému směru proběhly pomaleji, postupněji, opatrněji, méně rozhodně, cestou reforem a ne cestou revoluce... aby tyto přeměny co nejméně rozvíjely revoluční aktivitu, iniciativu a energii prostého lidu.“¹⁸⁾ Gustav Noske se k negativnímu postoji sociální demokracie k revoluci přiznává zcela nepokrytě. Ve své autobiografii píše: „Stará sociálně demokratická strana nechtěla revoluci...¹⁹⁾ dělat revoluci je nesmysl, ale neštěstí již nebylo možno zabránit.“²⁰⁾

Ebertovo jmenování říšským kancléřem nelze zdůvodnit na základě staré ústavy. Podle ní měl právo jmenovat říšského kancléře pouze císař (případně regent) a mimo to potřeboval na základě zákona z 28. října 1918 nový kancléř důvěru říšského sněmu. Souhlas všech státních sekretářů byl tedy naprosto nedostačující. Přesto vznikla jakási fikce o „ústavnosti“, legalnosti nastolení nového říšského kancléře. Tato fikce hrála na jedné straně důležitou úlohu v otázce poměru kancléře jakožto formálního představitele revoluce v čele staré vlády, k buržoaznímu státnímu aparátu, jehož loyálnost byla tímto zajištěna. Proto se také Ebert obrací okamžitě k úřednictvu s prosbou, aby, i když „to přijde mnohému z nich za těžko spolupracovat s novými muži, kteří převzali vedení říše“, přesto tak učinili z lásky k vlasti, jelikož jakékoliv selhání „organizace“ by prý Německo vydalo anarchii a bídě.²¹⁾ Na druhé straně tato fikce byla velmi důležitá pro samotný osud revoluce a její eventuální převedení v revoluci socialistickou, neboť tím, že nebyl rozbit starý buržoazní státní aparát, nýbrž naopak upevněn a potvrzen ve svých funkcích, získala vládnoucí třída hned na začátku revoluce důležitou platformu pro udržení svého třídního panství. Také první Ebertovo svolání nedovolilo nikomu pochybovat o tom, kam směřuje nová vláda. Ohlašuje se v něm, že převzal „za souhlasu všech státních sekretářů“ úřad říšského kancléře a že hodlá „v dohodě se stranami“ vytvořit novou vládu, která bude vládou lidu. V závěru se praví: „Spoluobčané! Prosím Vás důrazně: Opusťte ulice!“²²⁾ Lidové masy měly tedy v zájmu zachování buržoazního pořádku opustit ulice a starý císařský byrokratický aparát dále loyálně pracovat. O republice — natož o socialistické republice — nebylo v svolání ani řeči. Klid a pořádek, to byly přední starosti prvního sociálně demokratického říšského kancléře a jeho vlády, kterou sám označil za „vládu lidovou“.

Otázka republiky se stala v řadách předáků sociálně demokratické strany aktuální teprve tehdy, když Liebknecht vyhlásil na shromáždění německého dělnictva „socialistickou republiku“. Scheidemann nechtěl už ponechat heslo republiky Spartakovcům a levici nezávislých k agitaci mezi revolučním dělnictvem a provolal proto z vlastní iniciativy „Svobodnou německou republiku“. Koncem prosince psal Waldecker v *Juristische Wochenschrift* velmi výstižně: „Dvojnásobné provolání republiky je charakteristické pro složitost existující situace,“ a uvádí mj. dále, „vypukly dvě revoluce, jedna je ztělesněna ve staré sociálně demokratické straně a má vyslovně politickou podstatu, využívá, jak se zdá, sociální element více jako platformu doleva. To, že vůbec vystupuje revolučně a ne jako dosud ve formálně nezávadných kolejkách, se stalo podle všeho asi více proto, aby předběhla druhý směr. Vedle této politické probíhá ještě sociální revoluce. Její cíl nemá politickou povahu. Za tímto hnutím stojí skupina nezávislé sociálně demokratické strany, která se však velmi rychle odpojila od ještě radikálnější skupiny Liebknechtovy.“²³⁾ Ještě zajímavější je hodnocení situace samým Vilémem II., který napsal 9. listopadu v dopise svému synovi, že „v Berlíně bojují proti sobě dvě vlády pod vedením Eberta a Liebknechta“.²⁴⁾ I když k ozbrojenému střetnutí mezi sociálně demokratickou stranou a Spartakovci (později Komunistickou stranou Německa) došlo až koncem prosince a v lednu 1919, bylo od počátku jasné, že v názorech těchto dvou skupin se střetla třídní stanoviska buržoazie a nejvyspělejší části proletariátu. Události ukázaly, že nezávislí, až na malé výjimky, stáli v tomto boji přes veškeré levičácké fráze na straně buržoazie.

Stará říšská ústava neznala instituci vlády v parlamentním smyslu. Po 28. říjnu byl sice říšský kancléř spolu se svými zástupci (státními sekretáři) odpovědný říšskému sněmu, státní sekretáři, kteří stáli v čele jednotlivých resortů, netvořili však vládu, nýbrž byli pouze jakýmsi pomocníky říšského kancléře, který byl v čele říšské výkonné moci a byl de facto jediným říšským ministrem.

Ebert měl původně v úmyslu ponechat staré státní sekretáře v čele jednotlivých resortů a jmenovat několik nových z řad obou sociálně demokratických stran. Nezávislí spojili však otázku svého vstupu do vlády mj. s podmínkou, že nově vytvořený kabinet se smí skládat pouze ze sociálních demokratů a že veškerá výkonná, zákonodárná a soudní moc musí být předána voleným zástupcům všech pracujících.²⁵⁾ Jelikož vliv nezávislých byl v Berlíně velmi silný a v ostatních částech Německa chyběly přesnější zprávy o situaci, ustoupili většinoví socialisté těmto požadavkům alespoň částečně a vytvořili po delším jednání během 10. listopadu na základě paritního zastoupení obou socialistických stran vládní kolegium. Toto vládní kolegium mělo nahradit bývalého říšského kancléře a byli v něm zastoupeni tři sociální demokraté (Ebert, Scheidemann, Landsberg) a tři nezávislí (Haase, Dittmann, Barth). Předáci bývalé vládní většiny v říšském sněmu (centristé a liberálové) zůstali jako státní sekretáři — odborníci na všech důležitých místech.

Do 10. listopadu večer, kdy se sešlo v cirkuse Busch plenární zasedání dělnických a vojenských rad Velkého Berlína, aby vyřešilo otázku celostátního řízení rad a zejména otázku, kdo je skutečným oprávněným dědicem bývalé říšské výkonné a zákonodárné moci, existovaly fakticky i právně na sobě úplně nezávisle: 1. rady dělníků a vojáků, 2. říšský kancléř v čele starých státních sekretářů a 3. říšský sněm a spolková rada.

Bývalá říšská vláda v čele s Ebertem, který odvozoval svou moc pomocí fikce ze staré ústavy a který se mohl právě pomocí této fikce v plné míře opírat o starý byrokratický aparát, nebyla žádným, ani starým, ani novým revolučním zastupitelským orgánem schválena. Říšský sněm zasedal naposledy 26. 10. 1918. Zasedání bylo zakončeno tím, že jeho president může stanovit termín dalšího zasedání podle vlastního uvážení. Svolat říšský sněm a představit mu nového říšského kancléře bylo za dané politické situace nemožné. Užší Ebertův kabinet, který vyšel z jednání mezi oběma sociálně demokratickými stranami, nemohl v žádném případě dosáhnout důvěry starého říšského sněmu, nemluvě o tom, že nezávislí by nebyli nikdy přistoupili na takovou formu nastolení nové vlády. Mimo to by svolání říšského sněmu bylo znamenalo smetení většinových socialistů revolučním proletariátem. Není bez zajímavosti, že říšský sněm byl přes to definitivně rozpuštěn až před svoláním Ústavodárného národního shromáždění v únoru 1919.²⁶⁾

Rady dělníků a vojáků, které vznikly od 5. listopadu živelně v celém Německu, měly pouze místní charakter a existovaly zcela nezávisle na sobě. Zajištění úspěšné práce rad a jejich jednotného řízení v zájmu revoluce si vyžádalo nezbytně okamžité svolání ústředního orgánu rad. Iniciativy se chopily Rady dělníků a vojáků Velkého Berlína tím, že dne 10. listopadu zvolily ze svého středu Výkonnou radu (Vollzugsrat). Tato měla 28 členů (14 vojáků, 7 sociálních demokratů a 7 nezávislých) a „měla být do svolání Ústřední rady dělnických a vojenských rad nejvyšším orgánem Německé říše, nositelem suverenity všeho pracujícího lidu, nejvyšším orgánem moci socialistické republiky“.²⁷⁾ Rada dělníků a vojáků Velkého Berlína si tak přisvojila veškerou státní moc. Tuto moc však nevykonávala sama, nýbrž předala ji Výkonné radě, která měla mít podobnou funkci jako předsednictvo národního shromáždění.

Totéž zasedání dělnických a vojenských rad Velkého Berlína potvrdilo také téměř jednomyslně šestičlenné Ebertovo kolegium jako provizorní vládu, která dostala název Rada lidových zmocněnců.²⁸⁾ Tato rada představovala rozhodující vládní kabinet a převzala veškeré funkce bývalého říšského kancléře. Zmocněnci rozhodovali ve všech otázkách kolegiálně. Předsednická místa byla rozdělena mezi Eberta a Haaseho. Při všech usneseních bylo zapotřebí jednotnosti obou. Ebert nadále neužíval titul říšského kancléře. Mluvílo se o dvojím kancléřství.²⁹⁾ Státní sekretáři, kteří zůstali jako odborníci ve svých funkcích nebo byli během listopadu jmenováni zejména z řad příslušníků dřívějších

většinových stran, odpovídali za svou činnost lidovým zmocněncům. Jako komisaři jim byli přiděleni vždy dva členové socialistických stran.

Plenární zasedání berlínských rad vydalo ještě 10. 11. večer provolání „K pracujícímu lidu“³⁰⁾ ve kterém byly obsaženy hlavní směrnice pro činnost Rady lidových zmocněnců. Jako hlavní úkol jí bylo uloženo uzavřít příměří za jakýchkoli podmínek³¹⁾ a navázat diplomatické styky se Sovětským Ruskem. V provolání se obecně konstatovalo, že „rychlé a důsledné zespolečenštění kapitalistických výrobních prostředků je na základě sociální struktury Německa a stupně vyspělosti jeho hospodářské a politické organizace proveditelné bez silnějšího otřesu“. Dále se konstatovalo, že „Německo se stalo republikou, socialistickou republikou... Nositeli politické moci jsou nyní dělnické a vojenské rady“.

Celá řada buržoazních právníků a v období dvacátých let a po XX. sjezdu KSSS i někteří marxističtí historikové byli toho názoru, že listopadová revoluce byla proletářskou revolucí a že došlo během ní k nastolení politické moci rad.³²⁾ Jak tomu bylo ve skutečnosti?

Provedeme-li pouze povrchní, formální rozbor některých dokumentů vydaných v prvních listopadových dnech Výkonnou radou a Radou lidových zmocněnců, aniž bychom analysovali skutečnou situaci, mohli bychom — a to dokonce zdánlivě marxistickou metodou — dospět k názoru, že v Německu byla nastolena vláda rad a že šlo tedy o socialistickou revoluci.

Objektivní podmínky revoluce existovaly již od počátku XX. století a během světové války se konflikt mezi charakterem výrobních sil a výrobními vztahy značně přiosťřil. V dané historické situaci, kdy došlo v Německu k buržoazně demokratické revoluci — k převratu v politických vztazích, — bylo však k nastolení diktatury proletariátu, to znamená k vzniku socialistického státu třeba, aby existoval také subjektivní faktor, který se stává v tomto okamžiku rozhodujícím. Tento subjektivní faktor — společenská síla revoluce — však v Německu neexistoval. Proti jednotné moci monopolního kapitálu a junkerů stála dělnická třída, v které se projevíly po dlouhá léta pěstované parlamentaristické iluze sociální demokracie. Převážná většina proletariátu se octla ve vleku oportunistických a revizionistických vůdců, neznala základní úkoly socialistické revoluce a nebyla si vědoma toho, že vláda Ebert—Haase a proklamace dělnických a vojenských rad nestačí k nastolení diktatury proletariátu. „Velká část proletářských vojáků jakož i dělníků, kteří podléhali po léta ohlupujícím vlivům sociál-imperialistů, měla za to, že revoluce je dokončena, že nyní jde již pouze o mír a demobilisaci“³³⁾ To vše ztížilo revoluční boj. Jedině Spartakovci jako předvoj dělnické třídy žádali důsledné provedení socialistické revoluce v leninském smyslu. Vyzývali proletariát k boji za předání veškeré moci radám, k odzbrojení kontrarevoluce, k vyvlastnění kapitalistů a k nastolení diktatury proletariátu. Orgán Svazu Spartakovců „Rote Fahne“ psal 10. listopadu: „Heslem (revoluce — KL) není jen republika, nýbrž socialistická republika!... dělníci

a vojáci! Organizujte se, upevněte svoji moc! Ponechte si zbraně!“ Přes veškerou aktivitu nemohla však tato malá, slabě organizovaná skupina nahradit vyspělou, revoluční a masovou stranu proletariátu. „Bez uvědomělosti a organizovanosti mas, bez jejich průpravy a výchovy otevřeným třídním bojem proti veškeré buržoazii nemůže být o socialistické revoluci ani řeči.“³⁴⁾

Dějiny třídních bojů nás učí, že k vytvoření marxisticko-leninské bojové strany dochází během poměrně dlouhého procesu. Tento úkol nemohl být přes veškeré existující objektivní podmínky splněn v průběhu revolučních událostí. Na tom nemění nic ta skutečnost, že dělnická třída byla hnací silou revoluce, že tato měla objektivní antimilitaristický charakter a že často dokázali třídně uvědomělí a politicky školení proletáři dát radám kromě socialistické formy také socialistický obsah a vytvořili z nich dobře pracující revoluční mocenské orgány lidu.³⁵⁾ „Revoluce přejímá však až tehdy proletářský charakter, předpokládaje objektivní podmínky, když se podaří dělnické třídě, byť by to bylo jen přechodně, vyřešit otázku politické moci.“³⁶⁾

Pro celkové pochopení revoluce má velký význam vzájemný vztah nově vzniklých nejvyšších orgánů státu. V jednom z prohlášení Výkonné rady se praví, že revoluce vytvořila nové státní právo.³⁷⁾ Podle tohoto nového státního práva byly po 10. listopadu Říšský sjezd vojenských a dělnických rad, resp. jím volená Výkonná rada (a do této doby Výkonná rada berlínských dělnických a vojenských rad), a Rada lidových zmocněnců představiteli a nositeli státní svrchovanosti.

Velkou důležitost pro celkový vývoj revoluce a hlavně pro existenci rad má skutečnost, že Výkonná rada, přestože byla nejvyšším státním orgánem a zastupovala prezidium říšské rady dělníků a vojáků, byla bez podstatného vlivu na vývoj situace a zejména nevykonávala účinný dozor nad výkonnou mocí, tj. Radou lidových zmocněnců.

Hlavní příčina nedůrazného jednání a kolísání Výkonné rady spočívala v jejím třídním složení. Vojáci a většinoví sociální demokraté, kteří v ní měli naprostou většinu, předpokládali, že k nastolení socialismu stačí deklarace a svolání s frázemi o politické moci rad. Mimo to byly již na plenárním zasedání dělnických a vojenských rad Velkého Berlína kompetence obou orgánů stanoveny pouze obecně a nebyly zajištěny podmínky, které by umožnily řádné provedení její kontrolní funkce. Proto vidíme od prvního okamžiku v činnosti Výkonné rady určité tápání, proto nedovedla po celou dobu výkonu své funkce dát svým akcím a nařízením ani vůči Radě lidových zmocněnců, ani vůči radám a státním orgánům dostatečný důraz. Již svou první vyhlášku adresuje pouze „Obyvatelům a vojákům Velkého Berlína“ a nikoliv — jak by bylo vzhledem k jejímu postavení správné — celého Německa.³⁸⁾ Výkonná rada nepředala exekutivu do rukou dělnických a vojenských rad, nýbrž upevňovala, zcela v rámci politiky sociální demokracie, buržoazní státní aparát tím, že naopak zdůrazňovala, „že všechny komunální, zemské, říšské a vojenské úřady pokrač-

čují ve své činnosti. Všechna nařízení těchto úřadů jsou vydávána z pověření Výkonné rady dělníků a vojáků. Každý má povinnost uposlechnout nařízení těchto úřadů“.³⁹⁾ Pozice Výkonné rady byla ztížena zejména tím, že ve skutečnosti byla pouze orgánem ryze lokální instituce tj. berlínské dělnické a vojenské rady. Projevily se zde zejména silné historické tradice vyplývající z dosavadní formy státního zřízení německého spolku. Jednotlivé země měly totiž před revolucí úplnou státní suverenitu a zemské orgány byly nositeli veškeré státní moci. Po revoluci nebyly kompetence nejvyšších orgánů Německé republiky a jednotlivých zemí vymezeny. Nebylo proto úplně jasné, zda dělnické a vojenské rady v jednotlivých zemích nejsou nadále nositeli státní suverenity, zda jsou rady říšskými orgány, resp. Německé republiky, nebo orgány zemí, resp. spolkových států. Výkonná rada mohla proto účinně zasahovat pouze na území pruského státu, což vyplývá jasně z její vyhlášky ze dne 16. 11., kterou změnila dřívější výnos „O zmocnění vládních presidentů a zemských hejtmanů pokračovat ve své úřední činnosti“ vydaný pruskou porevoluční vládou v tom smyslu, že ho lze vyložit tak, že jejich úřední činnost je třeba postavit pod nejprísnejší kontrolu místních dělnických a vojenských rad a že všichni zemští hejtmané a ostatní úředníci, kteří pokračují ve výkonu svých funkcí podle starého systému nebo u kterých se projevují protirevoluční snahy, nebo kteří takové podporují, mají být příslušnými dělnickými a vojenskými radami neprodleně sesazeni.⁴⁰⁾

Svým prohlášením ze dne 10. 11. zmocnila Výkonná rada veškeré říšské, zemské a komunální úřady, aby pokračovaly jejím jménem ve své činnosti. Na podkladě této vyhlášky — nepřehlízíme-li už k samotnému aktu jejího schválení dělnickou a vojenskou radou — byla také Rada lidových zmocněnců jako nová špička starého státního aparátu oprávněna vykonávat podle vlastního uvážení a v podstatě téměř nekontrolovatelně výkonnou moc. Ebert, jak již jsme viděli, se opíral v době své třicetihodinové osobní diktatury výlučně o státní aparát. I když je nesporné, že tento nebyl v prvních dnech revoluce schopen důrazné akce, přece jen trval jako neporušený celek, který se pomocí Eberta a později pomocí Rady lidových zmocněnců a Výkonné rady velmi rychle zotavoval. Převaha Rady lidových zmocněnců spočívala především v tom, že měla k dispozici složitý buržoazní aparát, že si присvojovala výhradní právo vydávat právní akty s platností zákona,⁴¹⁾ že většina proletariátu v ní viděla socialistickou vládu a že po uzavření spojenectví s armádou (11. listopadu) stála tato plně za její činností.⁴²⁾

Do 21. listopadu zjišťujeme na vyhláškách uveřejněných ve Sbírce zákonů několikrát také podpisy členů Výkonné rady.⁴³⁾ — Na tvorbu zákonů a předpisů neměla však žádný vliv.⁴⁴⁾ Ve skutečnosti byla nastolena úplná diktatura lidových zmocněnců, která nacházela všude plnou podporu vládnoucí třídy. Stalo se tak zejména proto, že jen tímto způsobem mohlo být 1. úspěšně čeleno tlaku zleva (a zde byla Rada lidových zmocněnců velmi spolehlivým partne-

rem buržoazie), 2. zajištěno jednotné vystupování při jednání o průměří a plnění podmínek průměří a 3. ne na posledním místě mohla posílená ústřední moc lépe překonávat obtíže, které vyplývaly z dřívější formy státního zřízení Německa.

Revoluční události probíhaly bez ústředního řízení, často izolovaně a na- byly v jednotlivých částech Německa různý charakter podle třídního složení obyvatelstva a politického a hospodářského vývoje. Možnost vítězství socialistické revoluce nebo monarchistického převratu byla v jednotlivých státech více než pravděpodobná. V některých zemích a oblastech se objevily separatistické tendence, které mohly za určitých okolností znamenat rozpad Německa na jednotlivé státy nebo skupiny států.⁴⁵⁾ Tyto tendence nemohly být v zájmu německé velkoburžoazie, která potřebovala pro svou politiku úzce centralizovaný stát; nemohly však také být v zájmu sociálně demokratické strany, která jako nejsilnější politická strana chtěla tento stát ovládat. Z těchto důvodů byl také zachován bývalý orgán suverenní říšské moci — spolková rada. Z jejích dřívějších kompetencí na úseku zákonodárném a správním jí však byla ponechána pouze poslední.⁴⁶⁾ Pro pozici Výkonné rady a z hlediska státoprávního je důležité, že zmocněním spolkové rady vykonávat nadále správní funkci — kterou pak skutečně také vykonávala,⁴⁷⁾ došlo k dalšímu omezení významu Výkonné rady v říši.

Dne 23. listopadu došlo k vydání jakési „ústavní listiny“, upravující ve formě prohlášení Výkonné rady kompetenci lidových zmocněnců a dělnických a vojenských rad.⁴⁸⁾ Je zajímavé, že tento dokument vydává Výkonná rada bez spolupodpisu Rady lidových zmocněnců, ačkoliv, jak se praví v závěru, se jedná o dohodu mezi oběma orgány. Z prohlášení znovu vyplývá, že Výkonná rada je prozatím nejvyšším orgánem Německé republiky. Znovu bylo zdůrazněno, že politická moc leží v rukou dělnických a vojenských rad a že Rada lidových zmocněnců je pověřena výkonem exekutivy. Veškerá exekutiva měla však být prováděna pod kontrolou Výkonné rady a tato měla zároveň právo jmenovat a odvolávat lidové zmocněnce. Rovněž tak státní sekretáři měli být jmenováni Radou lidových zmocněnců po předchozím slyšení Výkonné rady.

Také další vyhláška⁴⁹⁾ ze dne 9. prosince, ve které se mluví o nové dohodě mezi Radou lidových zmocněnců a Výkonnou radou, potvrzuje pouze status quo. V tomto dokumentu se konstatuje, že revolucí vzniklá ústava nemůže být bez souhlasu Výkonné rady změněna a že činnost lidových zmocněnců a Výkonné rady může být úspěšná pouze na základě úzké spolupráce.

K vydání dokumentů z 9. prosince došlo po puči kontrarevolučních sil, podporovaném většinovými socialisty, zejména skupiny kolem Eberta,⁵⁰⁾ během kterého byla Výkonná rada zatčena a Ebert prohlášen prezidentem Německé republiky. Situace však nebyla tehdy ještě zralá pro otevřenou kontrarevoluční akci a Rada lidových zmocněnců se proto snažila uvést vše opět do starého stavu. Když Výkonná rada i po těchto událostech znovu zdůrazňovala pouze

svou kontrolní funkci, svědčí to nejen o tom, že již nebyla schopna postavit se lidovým zmocněncům na odpor, nýbrž také o tom, že nechtěla zaujmout místo, které jí podle „nového státního práva“ příslušelo.

O příčinách, které vedly k tomuto neutěšenému postavení Výkonné rady, bylo již výše hovořeno. Aby její postavení bylo v celoříšském měřítku upevněno, usnesla se Výkonná rada, že pro řízení celoříšských záležitostí má být doplněna o zástupce z nepruských dělnických a vojenských rad. Rozhodnutím z 29. listopadu byl vytvořen Říšský výbor výkonné rady, který se skládal z 8 zástupců Berlína, 8 nepruských zástupců a 3 zástupců z řad vojáků.⁵¹⁾ Toto opatření však přišlo již příliš pozdě a nemohlo pozici Výkonné rady posílit. Odsouzení Výkonné rady k naprosté bezmocnosti a bezvýznamnosti mělo pro osud rad velký význam.⁵²⁾

Také vládní program Rady lidových zmocněnců byl vypracován a vydán zcela nezávisle na Výkonné radě. V provolání lidových zmocněnců vydaném dne 12. listopadu⁵³⁾ se pravilo: vláda, která vyšla z revoluce, má čistě socialistické politické vedení a klade si za úkol uskutečňovat socialistický program. Opatření obsažená v provolání byla však ryze minimalistická, v podstatě uskutečňovala pouze sociální reformy v rámci kapitalismu, nebo jejich provedení slibovala. Program jako celek v některých směrech neznamenal ani důsledné provedení buržoazně-demokratické revoluce. Některým nařízením obsaženým v provolání byla připisována moc zákona. Tak např. s okamžitou platností byl zrušen výjimečný stav, cenzura a čelední řád, byla zavedena svoboda shromažďovací, svoboda tisku a vyznání a znovu byly uvedeny v platnost předpisy o pracovní ochraně, zrušené během války.

Na poli sociálního zákonodárství měla být nejpozději od 1. ledna 1919 zavedena ve všech pracovních odvětvích osmihodinová pracovní doba.⁵⁴⁾ Dále provolání slibovalo uskutečnění některých opatření k odstranění nezaměstnanosti, bytové krize, zásobovacích obtíží a nespravedlností v nemocenském pojištění. V tomto směru bylo během listopadu a prosince vydáno několik nařízení a zákonů. Není bez zajímavosti, že oddíl provolání, ve kterém se mluvilo o sociálně právních opatřeních, byl z velké části převzat z programu státního sekretáře říšského úřadu práce Bauera, který ho přednesl ještě 8. listopadu zástupcům odborů.

Provoláním byly amnestovány všechny politické trestné činy. Amnestie byla později rozšířena na trestné činy vojenské, kromě velezrady, vraždy, nebo těžkého ublížení na těle nadřízené osobě, a dokonce i na trestné činy nepolitického charakteru.⁵⁵⁾

Program nepřihlížel vůbec k požadavkům rolníků a nebylo v něm ani zmínky o pozemkové reformě nebo odstranění válečného hospodářství v zemědělství. Zrušení čeledního řádu samozřejmě nestačilo k tomu, aby rolnictvo a venkovský proletariát se přiklonili k revoluci. Situace na venkově měla být vyřešena zakládáním rolnických rad, které byly úplně v rukou kulaků a velkostatkářů.⁵⁶⁾

Volby do všech institucí a organizací se měly nadále konat na základě tajného, rovného a všeobecného volebního práva všech obyvatel starších 20 let, včetně žen. Nejednalo se zde však o zajištění volebního práva do dělnických a vojenských rad, ale byly tak vlastně vytvořeny podmínky pro formování kontrarevoluce pod heslem voleb do národního shromáždění s cílem zlikvidovat revoluční rady a udržet a upevnit moc buržoazie. V zájmu spolupráce s nezávislými, kteří ve své většině směřovali sice také k Ústavodárnému národnímu shromáždění, chtěli však k němu dospět přes říšský sjezd rad, a hlavně ze strachu před proletářskou revolucí sociální demokraté během listopadu požadavek svolání národního shromáždění zatím neuplatňovali. Situaci poněkud ulehčila „konference německých spolkových států“, která se konala 25. listopadu v Berlíně a již se zúčastnili zástupci nových zemských vlád. Tato konference podpořila myšlenku svolání ústavodárného shromáždění usnesením, že pouze takové shromáždění může s konečnou platností vyřešit poměr říše a zemí. Přesto se však konference usnesla, že „do svolání ústavodárného shromáždění jsou rady představiteli vůle lidu“. Opírajíc se o usnesení této konference, vydala Rada lidových zmocněnců dne 30. listopadu říšský volební zákon,⁵⁷⁾ podle kterého se měly volby do Ústavodárného národního shromáždění konat 16. února 1919. Pro vzájemný vztah obou orgánů je znovu příznačné, že k vydání tohoto zákona došlo v době, kdy Výkonná rada zastávala stanovisko, že o otázce nového zákonodárného orgánu může rozhodovat pouze Říšský sjezd dělnických a vojenských rad.

Od 16. do 21. prosince 1918 se konal v Berlíně říšský sjezd dělnických a vojenských rad, který měl s konečnou platností rozhodnout o základním problému třídního boje v listopadové revoluci, tj. o systému rad a socialistické revoluci nebo o ústavodárném národním shromáždění a diktatuře buržoazie. Pro osud revoluce měla proto zvláštní význam kampaň za svolání národního shromáždění. Je nesporné, že duchovní vůdci kampaně se rekrutovali z řad bružoazně demokratických stran, při čemž je však třeba zdůraznit, že bez reformistického postoje předáků sociální demokracie a bez přímé pomoci zejména lidových zmocněnců by se reakci nebylo bývalo nikdy podařilo prosadit požadavek svolání Ústavodárného národního shromáždění. Přímo zarážející je přitom demagogie, kterou bylo dělnictvu namluveno, že rozhodující boj za nastolení socialistické republiky bude veden až v národním shromáždění. Levá opozice byla umlčena sliby o socializaci na základě nové ústavy.

V svolání Výkonné rady o svolání Říšského sjezdu dělnických a vojenských rad⁵⁸⁾ byly úkoly sjezdu stanoveny takto:

1. Volba provizorní Výkonné rady dělnických a vojenských rad Německa,
2. Vypracování systému voleb do dělnických a vojenských rad,
3. Rozhodnutí o budoucím zákonodárném shromáždění.

Na sjezdu bylo přítomno 495 delegátů, z nichž naprostá většina (375) byli členové obou sociálně demokratických stran. Při jednání sjezdu se třídní slo-

žení rad projevilo nepříznivě pro revoluční proletariát. Většina delegátů se nechala ovlivnit usnesením o odstranění distinkcí v armádě a o zákazu nošení zbraní mimo službu,⁵⁹⁾ jakožto i sliby o provedení okamžité socializace průmyslu. Sjezd zrušil na Lüdemannův návrh⁶⁰⁾ kontrolní pravomoc Výkonné rady nad činností Rady lidových zmocněnců a zvolil na její místo Ústřední radu Německé republiky, která měla být prozatímním nejvyšším orgánem státu. Ústřední rada byla pověřena „parlamentním dozorem“ nad německým a pruským kabinetem. Stejně jako Výkonná rada měla právo jmenovat a odvolávat lidové zmocněnce říše a až do konečného řešení také Pruska. Ústřední rada měla 27 členů z řad sociálně demokratické strany. Nezávislí v ní nebyli zastoupeni, protože projevili nesouhlas s jejími kompetencemi. Radě lidových zmocněnců byla předána celá výkonná moc a poprvé také výslovně moc zákonodárná. Její dosavadní činnost byla sjezdem plně schválena. Státní sekretáři zůstali nadále pod dozorem dvou důvěrníků Rady lidových zmocněnců.

Sjezd se po krátké diskusi rozhodl pro parlamentní republiku a volby do ústavodárného národního shromáždění byly stanoveny na 19. leden 1919. „Prakticky se rovnala usnesení kongresu rad smrtelnému úderu systému rad a znamenala přípravu cesty měšťáckému parlamentarismu a tím kontrarevoluci.“⁶¹⁾

Koncem prosince došlo v souvislosti s povstáním revolučního proletariátu v Berlíně ke krizi v Radě lidových zmocněnců. Lidové zmocněnci podali demisi. Ústřední rada však znovu schválila zástupce většinové sociálně demokratické strany a doplnila radu o další tři většinové socialisty (Noske, Wissel a Löbe, který volbu nepřijal).⁶²⁾ Oba nejvyšší orgány státní moci se dostaly tak úplně do rukou většinových sociálních demokratů.

Po založení Komunistické strany Německa se snažila kontrarevoluce vyprovokovat mladou a ještě nepevnou stranu k izolovaným bojům v různých částech Německa. Začátkem ledna došlo v Berlíně v souvislosti s provokativním sesazením policejního presidenta Eichhorna, který byl členem nezávislé sociálně demokratické strany, k masovým demonstracím a generální stávkě. Zástupci KSN a nezávislí vytvořili revoluční výbor, který žádal znovujmenování Eichhorna, odstranění kontrarevolučních jednotek z Berlína, ozbrojení proletariátu a svržení vlády Eberovy-Scheidemannovy. Požadavek svržení vlády byl však položen příliš předčasně a mimo to nezávislí zdrželi přípravu ozbrojeného povstání vyjednáváním s Ebertem. Po dvoudenním boji podlehl berlínský proletariát výborně vyzbrojeným jednotkám generála Lüttwitze a oddílům lidové obrany (Volkswehr), založené Radou lidových zmocněnců.⁶³⁾ Od 11. ledna zuřil v Berlíně bílý teror, jemuž padly za oběť stovky uvědomělých dělníků, mezi nimi i R. Luxemburgová a K. Liebknecht.⁶⁴⁾

Nyní mohla buržoazie a její přísluhovači z řad sociálně demokratické strany a odborů bezstarostně přistoupit k volbám do ústavodárného národního shromáždění. Ozbrojené povstání v Berlíně bylo poraženo. V menších státech, kde

revoluce proběhla poměrně hladce, měla buržoazie moc dávno již pevně ve svých rukou a prováděla svoji třídní politiku, často vedenou úzkými lokálními zájmy. Nyní šlo o to vyřešit v nejbližší době otázku nového uspořádání Německa, neboť právě na tom závisel další osud buržoazního třídního panství a právě proto měla buržoazie na této otázce životní zájem. Jen tak si můžeme vysvětlit, že nová ústava byla s takovou rychlostí vypracována a schválena. Stejně jako v revoluci 1848 „pramenila“ i tentokrát „od počátku agitace za říšskou ústavu v reakčním citění a vycházela z těch tříd, které měly revoluce již dávno dost“. ⁶⁵⁾

Hned po volbách 19. ledna byl v Říšském oznamovateli uveřejněn tzv. první návrh ústavy, ⁶⁶⁾ jehož autorem byl státní sekretář v říšském úřadu vnitra (později ministr vnitra), prof. státního práva dr. Hugo Preuss. ⁶⁷⁾ Preussův návrh byl pouze náčrtem všeobecné části ústavy a vznikl v době, kdy revoluce ještě nebyla plně poražena (prosinec a začátek ledna) a některá jeho ustanovení je proto možno označit za pokroková. Je tomu tak zejména tam, kde Preuss vycházel ze snahy o vytvoření přísně unitárního státu. Návrh nenašel příznivý ohlas ⁶⁸⁾ a narazil na značný odpor jednotlivých zemských vlád. Od 25. ledna se konaly na ministerstvu vnitra porady ⁶⁹⁾ mezi zástupci zemských vlád a říšskými úředníky, na kterých byla utvořena zvláštní komise a pověřena úkolem vypracovat prozatímní základní zákon a doplnit resp. změnit Preussův návrh ústavy. Rada lidových zmocněnců přistoupila během tohoto jednání na požadavky zemských vlád. Na průběh celého jednání o ústavě a prozatímním základním zákonu neměla Ústřední rada žádný vliv.

Dne 6. února 1919 se sešlo ve Výmaru Ústavodárné národní shromáždění. Ústřední rada zvláštním přípisem složila moc, kterou dostala od Říšského sjezdu dělnických a vojenských rad, do rukou Ústavodárného národního shromáždění. ⁷⁰⁾ Stejně tak učinila Rada lidových zmocněnců. ⁷¹⁾ Po odhlasování zákona o prozatímní říšské moci ⁷²⁾ dne 10. února v Národním shromáždění přestala Ústřední rada a Rada lidových zmocněnců existovat. Na místo Ústřední rady Německé republiky nastoupilo Ústavodárné národní shromáždění a Radu lidových zmocněnců vystřídala vláda v čele se sociálním demokratem Scheidemannem. Ebert se stal prvním prezidentem Německé republiky.

Závěrem je možno říci, že přestože v době od 9. listopadu 1918 do 10. února 1919 (resp. 6. února) byly rady dělníků a vojáků formálně v různých provoláních a aktech ⁷³⁾ nejvyšších státních orgánů prohlášeny za nositele státní moci a že toto tvrzení bylo v tehdejší Německu většinou mlčky akceptováno, přece tomu tak nebylo. Plenární zasedání dělnických a vojenských rad Velkého Berlína, které si přisvojilo 10. listopadu funkci nejvyššího orgánu rad a tím i Německé republiky a pověřilo Radu lidových zmocněnců a Výkonnou radu řízením veškerých státních záležitostí, nemělo dostatek sil, aby mohlo také zajistit skutečné převzetí státní moci dělnickými a vojenskými radami. V době do svolání říšského sjezdu dělnických a vojenských rad, který měl s konečnou plat-

ností rozhodovat o osudu rad, podařilo se lidovým zmocněncům, podporovaným armádou a buržoazií, upevnit zpočátku rozrušený státní aparát a přisvojit si zákonodárnou a výkonnou moc. Hlavní chyba Výkonné rady byla v tom, že připustila, aby vláda vykonávala zákonodárnou moc bez jakéhokoliv zmocnění ze strany rad, v podstatě bez kontroly, a že nezasahovala do správy. Rada lidových zmocněnců se tak stala diktátorem Německa, přičemž je třeba poukázat na to, že tato diktatura byla prováděna jen v zájmu třídního panství buržoazie.

V polovině prosince 1918, kdy se sešel říšský sjezd rad, byly pozice buržoazie již tak silné, že většinoví socialisté mohli na sjezdu bez obtíží prosadit požadavek svolání Ústavodárného národního shromáždění. Tímto usnesením a usnesením o předání zákonodárné moci Radě lidových zmocněnců byla moc dělnických a vojenských rad úplně likvidována.

Bylo by samozřejmě chybou, kdybychom viděli ve slabosti a kolísavosti Výkonné rady a kontrarevoluční činnosti Rady lidových zmocněnců jedinou příčinu toho, že revoluce zůstala buržoazně demokratickou revolucí. Hlavní příčina porážky německého proletariátu spočívala v tom, že zde chyběl subjektivní faktor, který je v průběhu revoluce rozhodující. Slabost a nerozhodnost Výkonné rady byla právě důsledkem toho, že ve skutečnosti v Německu neexistovala žádná proletářská revoluční strana, která by měla takový vliv na dělnickou třídu, aby ji mohla úspěšně vést k vítězné socialistické revoluci. „Listopadová revoluce zůstala proto buržoazní revolucí, kterou byla jen odstraněna monarchie a dosažena pro pracující některá demokratická práva a sociálně-politická zlepšení.“⁷⁴⁾

POZNÁMKY

¹⁾ V. I. Lenin, Spisy, sv. 20, Svoboda 1959, str. 125.

²⁾ A. Schreiner, Disposition für das Hochschullehrbuch der Geschichte des deutschen Volkes (1918—1945), Zeitschrift für Geschichtswissenschaft 5/54, str. 701.

³⁾ Gesetz zur Abänderung der Reichsverfassung ze dne 28. října 1918, Reichsgesetzblatt (dále jen RGBl.), str. 1274.

⁴⁾ Provolání říšské vlády ze dne 4. 11. 1918; viz Dokumente und Materialien zur Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung, Reihe II, Band 2, Dokument č. 116 (dále jen Dok.).

⁵⁾ Viz např. Provolání říšské vlády německému národu a říšského kancléře námořníkům a přístavním dělníkům ze dne 4. 11.; vyhlášku vrchního velitele v Markách o zákazu tvoření dělnických a vojenských rad ze dne 3. 11. (Dok. č. 123); atd.

⁶⁾ R. Luxemburgová, Ausgewählte Reden und Schriften II, Berlin, 1951, str. 630.

⁷⁾ K. Liebknecht, Ausgewählte Reden, Briefe und Aufsätze, Berlin 1952, str. 469. Velmi výstižné hodnocení kádrového složení rad, které podává Liebknecht ve svých projevech a článcích, nebylo ještě podle mého názoru v německé literatuře o historii listopadové revoluce dostatečně zpracováno.

⁸⁾ Zpráva o říšské konferenci Spartakovců konané dne 7. října 1918 (Dok. č. 89).

⁹⁾ W. Nimitz, Über den Charakter der Novemberrevolution, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft 3/58, str. 706.

¹⁰⁾ Provolání Výkonného výboru dělnické a vojenské rady Berlína z 8. 11. (Dok. č. 127); k událostem v Berlíně viz zejména *W. Pieck*, *Erinnerungen an den 9. November 1918*, Berlin 1928.

¹¹⁾ Provolání předsednictva sociálně demokratické strany a sociálně demokratické frakce v říšském sněmu ze dne 7. 11. (Dok. č. 121). Další požadavky byly: Povolení dne 7. 11. zakázaných schůzí; vydání příkazu pro policii a vojsko, aby postupovali krajně zdrženlivě; zesílení sociálně demokratického vlivu na vládu a přestavbu pruské vlády podle poměrného zastoupení většinových stran v říšském sněmu. Již před tím se objevily několikrát v sociálně demokratickém tisku hlasy, které žádaly abdikaci císaře.

¹²⁾ Sdělení předsednictva sociálně demokratické strany a frakce v říšském sněmu ze dne 8. 11. (Dok. č. 128).

¹³⁾ Zvláštní vydání „Vorwärts“ ze dne 9. 11. (Dok. č. 130).

¹⁴⁾ *Wilhelm II*, *Erreignisse und Gestalten*, Berlin und Leipzig 1922, str. 244.

¹⁵⁾ *Badenský* počítal s jmenováním regenta za nepnoletého vnuka Viléma II. (čl. 65 Pruské ústavy z r. 1850); pruský regent měl být zřejmě také regentem německé říše.

¹¹⁾ Text viz: *W. Jellinek*, *Revolution und Reichsverfassung*, *Jahrbücher des öffentlichen Rechtes*, sv. IX, roč. 1920, str. 4.

¹⁷⁾ Průběh jednání popsal tehdejší státní sekretář *Haussmann* v „Vossische Zeitung“ dne 20. 11. 1919 otištěno: *Schulthess*, *Europäischer Geschichtskalender* 34/1918, München 1922, str. 451; k tomu viz *R. Müller*, *Vom Kaiserreich zur Republik II.*, Wien 1925, str. 23, zejména poznámka č. 4.

¹⁸⁾ *V. I. Lenin*, *Spisy*, sv. 9, str. 43.

¹⁹⁾ *G. Noske*, *Erlebtes aus Aufstieg und Niedergang einer Demokratie*, Offenbach/Main 1947, str. 75.

²⁰⁾ Tamtéž, str. 68, úplně nepokrytě vyjádřil ideologii sociálně demokratické strany časopis „Neue Zeit“, „Die Sozial Demokratie stand grundsätzlich auf dem Standpunkt, daß es wünschenswert sei, die Emanzipation des Proletariates ohne gewaltsame Mittel durchzuführen, und sie hat, wie aus den Erklärungen der Führer hervorgeht, Gewaltakte als Kampfmittel abgelehnt. Wenn sie sich auch eine revolutionäre Partei nennt, so war sie doch im Grund ihres Herzens evolutionär.“ *F. Laufkötter*, *Recht und Gewalt im Befreiungskampfe des Proletariat*, *Neue Zeit*, roč. 38 (1920), str. 159.

²¹⁾ Viz *Ebertovo* svolání z 9. 11. 1918. Dok. č. 133.

²²⁾ Dok. č. 132. Další svolání a vyhlášky Eberta jsou otištěny u *R. Müllera*, o. c., str. 226 a násl.

²³⁾ *L. Waldecker*, *Zur augenblicklichen staatsrechtlichen Lage*, *Juristische Wochenschrift*, 1918, str. 746.

²⁴⁾ *Geschichtskalender*, o. c., str. 471.

²⁵⁾ Dok. č. 131 a 141.

²¹⁾ *RGBL.*, 1919, str. 145.

²⁷⁾ *R. Luxemburgová*, o. c., str. 631.

²⁸⁾ Německá buržoazní věda státního práva označila později tento akt jako vyvrcholení revoluce, viz např. *Jellinek*, o. c., str. 5.

²⁹⁾ *F. Stier-Somlo*, *Reichs- und Landesstaatsrecht*, Berlin 1924, str. 189.

³⁰⁾ Dok. č. 143.

³¹⁾ V svolání se pravilo: „Wie auch der Frieden aussehen wird, er ist besser als die Fortsetzung des ungeheueren Massenschlachten“.

³²⁾ Názory marxistických historiků jsou uvedeny zejména v článku *R. Bauera*, *Zum Charakter der Novemberrevolution*, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 1/1958, str. 134. Z názorů buržoazních představitelů vědy státního práva uvádím např. *Stier-Somlo*, na jm. str. 188. „An Stelle der kaiserlichen Regierung trat die Diktatur der revolutionären Masse. Ihre Organe

waren die Arbeiter u. Soldatenräte.“ *Anschütz*, Juristische Wochenschrift 1918, str. 751: „Es war Ziel der Revolution, die bestehende Staatsgewalt als Ganzes für die Willensträger der Gesellschaftsklasse zu erobern, von der und in deren Interessen die Umwälzung bewirkt wurde. Dies Ziel wurde erreicht und zwar im Reich wie in den Einzelstaaten so vollständig erreicht, daß über den Besitzstand hinsichtlich der Innehabung der Staatsgewalt zur Zeit kein Streit erhoben werden kann.“

³³⁾ *K. Liebknecht*, o.c., str. 469.

³⁴⁾ *V. I. Lenin*, Spisy, sv. 9, str. 22.

³⁵⁾ K tomu viz např. *Peter Hintze*, Zur Frage des Charakters der Arbeiter und Soldatenräte in der Novemberrevolution 1918, dargestellt am Beispiel der Räte in Mecklenburg, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft 2/57, str. 264.

³⁶⁾ *W. Ulbricht*, Über den Charakter der Novemberrevolution, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, 4/1958, str. 724

³⁷⁾ Vyjádření Výkonné rady dělnických a vojenských rad v Berlíně ze dne 23. 11. o státoprávním postavení dělnických a vojenských rad a lidových zmocněnců. Dok. č. 199.

³⁸⁾ Dok. č. 173

³⁹⁾ Dok. č. 148.

⁴⁰⁾ Dok. č. 173.

⁴¹⁾ Zákonodárná moc Rady lidových zmocněnců byla všeobecně uznávána. Tak např. *Anschütz*, Juristische Wochenschrift, str. 751: „Die Reichsregierung tritt als Gesetzgeber auf. Daß sie zur Ausübung der gesetzgebenden Gewalt des Reichs befugt, und zwar vorläufig allein, ohne Konkurrenz eines anderen Organs (Bundesrat, Reichstag) befugt ist, darüber kann kein Zweifel sein.“ *Baum*, Juristische Wochenschrift 1918, str. 752: „Nachdem sich überall im Reiche Gerichte und Verwaltungsbehörden der neuen Regierung zur Verfügung gestellt haben, kann kein Zweifel unterliegen, daß ihr tatsächlich die gesetzgebende Gewalt zusteht.“

⁴²⁾ K tomu viz z nejnovější literatury *Berthold-Neff*, Militarismus und Opportunismus gegen die Novemberrevolution, Berlin 1958.

⁴³⁾ Vyhláška o upotřebení mobilizací uvolněného vojenského materiálu ze dne 29. 11. 1919, RGBl. str. 1343; vyhláška o mzdách při zkrácení pracovní doby v kovoprůmyslu Velkého Berlína ze dne 7. 12., RGBl. str. 1405.

⁴⁴⁾ *Waldecker*, na jm. „Eine Übereinstimmung mit dem Berliner Vollzugsausschuß ist jedenfalls in den verschiedenen sich als amtlich bezeichnenden Bekanntmachung nicht erwähnt worden, was darauf deutet, daß das Kabinet von sich aus gehandelt hat und nicht bloß als Exekutive den revolutionären Willen der Rätekonstituante oder ihres Vollzugsrates ausführen wollte. Tatsächlich scheint aus den späteren Ereignissen der Schluß gezogen werden zu können, als hätte das Kabinet solchergestalt aus eigener Machtvollkommenheit gehandelt.“

⁴⁵⁾ Separatistické tendence se projeví zejména v Porýní a v Badensku, Vírtembersku a Bavorsku.

⁴⁶⁾ Nařízení o zmocnění spolkové rady vykonávat správní funkce ze dne 14. 11., RGBl. str. 1311.

⁴⁷⁾ Viz např. prováděcí nařízení k zákonu o náhradě škod RGBl. 1919, str. 23.

⁴⁸⁾ Dok. č. 199.

⁴⁹⁾ Text u *Jellinka* na jm. str. 22.

⁵⁰⁾ K tomu viz úvodník v „Rote Fahne“ z 8. 12., O pozadí puče 6. prosince 1918 v Berlíně. Dok. č. 236.

⁵¹⁾ Reichsanzeiger č. 278 z 25. 11. a č. 285 z 3. 12.

⁵²⁾ Tak např. došlo bez svolení Výkonné rady začátkem prosince k přemístění kontrarevolučních jednotek do Berlína. Gardové jednotky skládaly slib: „Přísaháme... že nasadíme veškeré naše síly za jednou Německou republiku a její provizorní vládu Radu lidových zmocněnců.“

- ⁵³⁾ RGB1, str. 1303; z literatury viz zejména *G. Anschütz*, Das Programm der Reichsregierung, Juristische Wochenschrift, roč. 1918, str. 751; *G. Baum*, Die sozialrechtliche Bestimmung im Aufruf des Rates des Volksbeauftragten vom 12. November 1918, tamtéž, str. 752.
- ⁵⁴⁾ Pro pracující v průmyslu, hornictví, komunální zaměstnance a pekařské dělníky byla zavedena osmihodinová pracovní doba nařízením ze dne 23. listopadu 1918, RGB1, str. 1329.
- ⁵⁵⁾ RGB1, str. 1393; k tomu viz mj. *K. Klec*, Die Amnestieverordnung des Rates des Volksbeauftragten vom 3. 12. 1918, Juristische Wochenschrift, roč. 1918, str. 786.
- ⁵⁶⁾ Provolání rady lidových zmocněnců 12. 11. o zakládání rolnických rad (Dok. č. 153).
- ⁵⁷⁾ RGB1, str. 1345.
- ⁵⁸⁾ Dok. č. 201.
- ⁵⁹⁾ Dok. č. 265.
- ⁶⁰⁾ Dok. č. 267.
- ⁶¹⁾ *O. Grotewohl*, Po třiceti letech, Svoboda 1950, str. 72.
- ⁶²⁾ Reichsanzeiger 30. prosince 1918.
- ⁶³⁾ Zákon ze dne 12. XII., RGB1, str. 1424.
- ⁶⁴⁾ K událostem v Berlíně viz zejména práci „Die Novemberrevolution und die Weimarer Republik“, *Berlin* 1955 a tam uvedenou literaturu.
- ⁶⁵⁾ *Marx-Engels*, Revoluce a kontrarevoluce v Německu, Svoboda 1951, str. 70.
- ⁶⁶⁾ Viz *Stier-Somlo*, o. c., str. 236; *Jellinek*, o. c., str. 47.
- ⁶⁷⁾ *G. Anschütz*, Die Verfassung des Deutschen Reiches, Berlín 1930, str. 16 a 17.
- ⁶⁸⁾ Viz *H. Triepel*, Die Entwürfe zur neuen Reichsverfassung, Schmollers Jahrbücher, roč. 43, seš. 2, str. 555.
- ⁶⁹⁾ Viz *Anschütz*, Verfassung, str. 25.
- ⁷⁰⁾ Reichsanzeiger, č. 30 ze dne 5. 2. 1919.
- ⁷¹⁾ Viz Projev *Eberta a Scheidemanna* ve dnech 6. a 10. února 1919 v Ústavodárném národním shromáždění.
- ⁷²⁾ RGB1, 1919, str. 169.
- ⁷³⁾ Tak např. v Provolání plenárního zasedání dělnických a vojenských rad Velkého Berlína ze dne 10. 11. (dok. č. 143); ve vyjádření Výkonné rady o státoprávním postavení dělnických a vojenských rad a Rady lidových zmocněnců ze dne 23. 11. (dok. č. 199); v usnesení konference německých států ze dne 25. 11. atd.
- ⁷⁴⁾ *W. Ulbricht*, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung (Berlin 1952, 2. vydání), díl I., str. 34.

РЕЗЮМЕ

Разрешение некоторых вопросов возникновения и в особенности взаимных отношений высших органов Германской республики, т. е. Исполнительного совета Рабочих и солдатских советов Большого Берлина (до 19. 12), Центрального совета Германской республики и Совета народных уполномоченных, имеет значение не только с точки зрения истории германского рабочего движения, а становится вопросом весьма злободневным в рамках борьбы против оппортунизма и ревизионизма.

В течение революции возникли по советскому образцу во всей Германии рабочие и солдатские советы. Обеспечение успешной работы советов и их единого руководства в интересах революции необходимо потребовало ментального созыва центрального органа советов. Инициативу проявил совет рабочих и солдат Большого Берлина тем, что 10 ноября избрал из своей среды Исполнительный совет (Vollzugssausschuss), который впредь до созыва

Центрального совета рабочих и солдатских советов должен был быть высшим органом Германской империи, носителем суверенитета всего трудового народа. То же заседание утвердило также временное правительство, получившее название Совета народных уполномоченных. Этот совет представлял собой решающий правительственный кабинет и принял на себя все функции бывшего имперского канцлера.

Для общего понимания революции большое значение имеют взаимные отношения вновь возникших высших органов Германской республики. В одном из заявлений Исполнительного совета говорится, что „революция создала новое государственное право“. Согласно этому новому государственному праву Исполнительный совет и Совет народных уполномоченных были представителями и носителями государственного суверенитета. Для общего развития революции и в особенности для существования советов большое значение имеет то обстоятельство, что Исполнительный совет, несмотря на то, что он являлся высшим государственным органом и представлял Президиум Имерского совета рабочих и солдат, — не оказывал существенного влияния на развитие общего положения и, в частности, не осуществлял действенного надзора за исполнительной властью, т. е. за Советом народных уполномоченных. Главную причину проблематического положения Исполнительного совета необходимо усматривать в том, что на пленарном заседании рабочих и солдатских советов Большого Берлина компетенции обоих органов были определены условия, которые дали бы возможность должного осуществления его контрольной функции. Вместо того, чтобы передать исполнительную власть рабочим и солдатским советам, Исполнительный совет, в полном соответствии с политикой социал-демократической партии, продолжал укреплять буржуазный государственный аппарат тем, что, наоборот, подчеркивал: „что все коммунальные, земские, имперские и военные учреждения продолжают свою деятельность. Все распоряжения этих органов издаются по уполномочию Исполнительного совета рабочих и солдат“. Позиция Исполнительного совета ослаблялась, в частности, тем, что в действительности этот совет являлся только органом чисто местного института Берлинских рабочих и солдатских советов. Перевес Совета народных уполномоченных состоял прежде всего в том, что в своем распоряжении он имел сложный буржуазный аппарат, что он присваивал себе исключительное право издавать правовые акты, имеющие силу закона, что большинство пролетариата усматривало в нем социалистическое правительство и что после заключения союза с армией (11 ноября), эта последняя вполне поддерживала его деятельность. Это случилось, в частности, потому, что только этим способом могло быть: 1) оказано успешное сопротивление давлению слева (и здесь Совет народных уполномоченных был весьма надежным партнером буржуазии), 2) обеспечено единое представительство при переговорах о перемирии и при выполнении условий перемирия и 3), что имеет не меньшее значение, усиленная центральная власть могла лучше преодолевать затруднения, вытекавшие из прежней формы государственного строя Германии. Таким образом, совет народных уполномоченных стал диктатором Германии, причем необходимо отметить то обстоятельство, что эта диктатура осуществлялась только в интересах классового господства буржуазии. В половине декабря 1918 года, когда сошелся съезд советов, позиции буржуазии были настолько сильны, что социал-демократическая партия большинства в состоянии была без особых затруднений провести на

съезде требование о созыве Учредительного национального собрания. Этим постановлением и постановлением о передаче законодательной власти Совету народных уполномоченных власть рабочих и солдатских советов была совершенно ликвидирована.

Было бы явной ошибкой видеть в слабости Исполнительного совета и изменнической деятельности Совета народных уполномоченных единственную причину поражения революции. Главная причина поражения германского пролетариата заключалась в том, что здесь отсутствовал субъективный фактор, который в ходе революции является решающим. Слабость и нерешительность Исполнительного совета была именно результатом того, что в действительности в Германии не было никакой революционной партии, которая могла бы вести рабочий класс к победоносной социалистической революции.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Lösung der Frage der Entstehung und besonders des gegenseitigen Verhältnisses der höchsten Organe der Deutschen Republik, d. h. des Vollzugsrates der Arbeiter- und Soldaten-Räte von Groß-Berlin (nach dem 19. XII. des Zentralrates der Deutschen Republik) und des Rates der Volksbeauftragten ist nicht nur in Hinsicht auf die Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung von Bedeutung, sondern wird besonders im Kampf gegen den Revisionismus und Opportunismus zu einer hochaktuellen Frage.

Im Verlauf der Revolution entstanden nach sowjetischem Vorbild in ganz Deutschland A.-und-S.-Räte. Am 10. November wählte die Vollversammlung der A.-u.-S.-Räte von-Groß Berlin aus ihrer Mitte als Zentrales Räteorgan einen Vollzugsrat, der bis zur Einberufung eines Zentralrates der Arbeiter u. Soldaten-Räte der Träger der Suveränität und das oberste Organ der Macht sein sollte. Gleichzeitig wurde Eberts provisorische Regierung als Rat der Volksbeauftragten bestätigt. Dieser stellte das entscheidende Regierungskabinett dar und übernahm alle vormaligen Machtbefugnisse des Reichskanzlers und der Reichsregierung.

Das gegenseitige Verhältnis zwischen diesen Organen ist für die Einschätzung der Novemberrevolution von Bedeutung. Trotzdem der Vollzugsrat formell als höchstes Organ der Räte gewählt wurde, war er im Grundsatz ohne Einfluß auf die Entwicklung der Situation und führte kein besonders wirkungsvolle Kontrolle über die vollziehende Gewalt aus. Der Hauptgrund der problematischen Stellung des Vollzugsrates lag in seiner Klassenzusammensetzung, die von Anfang an sein schwankendes Auftreten mit sich brachte. Schon in der Vollversammlung der A.-u.-S.-Räte von Groß-Berlin wurden die Kompetenzen beider Organe nur allgemein festgesetzt und es wurden keine Bedingungen geschaffen, die eine Durchführung des Kontrollrechtes des Vollzugsrates über die Tätigkeit des Rates der Volksbeauftragten ermöglicht hätten. Der Vollzugsrat übergab die Exekutive nicht den A.-u.-S.-Räten, sondern festigte ganz im Rahmen der Politik der rechten SPD-Führer den bürgerlichen Staatsapparat. Schon in seiner Mitteilung v. 11. November 1918 bestimmte er: „Alle kommunalen, Landes-, Reichs- u. Militärbehörden setzen ihre Tätigkeit fort... Jedermann hat den Anordnungen dieser Behörden Folge zu lei-

sten!“ Daneben muß gesagt werden, daß die Position des Vollzugsrates besonders dadurch erschwert wurde, daß es sich um ein rein lokales Organ des Berliner A.-u.-S.-Rates handelte.

Die Überlegenheit des Rates der Volksbeauftragten über den Vollzugsrat bestand besonders darin, daß der erste den ganzen komplizierten bürgerlichen Staatsapparat zur Disposition hatte, sich unter Zustimmung der ganzen Bourgeoisie das Recht, Rechtsnormen mit Gesetzeskraft zu erlassen, aneignete, die Mehrheit des Proletariats in ihm eine sozialistische Regierung sah und er nach der Bündnisschließung mit der Armee diese voll hinter sich hatte. Der Rat der Volksbeauftragten wurde so zum Diktator Deutschlands, wobei besonders darauf hingewiesen werden muß, daß diese Diktatur ganz im Interesse der Klassenherrschaft der Bourgeoisie durchgeführt wurde. Nur so konnte die Bourgeoisie 1. erfolgreich dem Druck von links entgegenreten (und hier fand sie im R. d. Volksbeauftragten einen sehr verlässlichen Partner), 2. ein einheitliches Auftreten bei den Waffenstillstandsverhandlungen sichern und 3. nicht an letzter Stelle gewisse Schwierigkeiten, die aus der Staatsform Deutschlands als Bundesstaat hervorgingen, überwinden und den Weg zur Wahl der Verfassungsgebenden Nationalversammlung vorbereiten.

Der Reichskongreß des A.-u.-S.-Räte führte nur noch zu einer weiteren Festigung der Stellung des Rates der Volksbeauftragten und zur Liquidation des Räteresystems.

Es wäre selbstverständlich ein Fehler, wenn wir in der Schwäche des Vollzugsrates und der kontrerevolutionären Tätigkeit des Rates der Volksbeauftragten den Grund dafür suchen würden, daß die Novemberrevolution nur eine bürgerlich-demokratische Revolution blieb. Dieser lag selbstverständlich darin, daß im Jahre 1918 in Deutschland der für die sozialistische Revolution entscheidende subjektive Faktor fehlte. Es gab keine revolutionäre, proletarische Kampfpartei, die die Arbeiterklasse zu einer siegreichen, sozialistischen Revolution führen konnte, nur darum blieb die Novemberrevolution eine bürgerlich-demokratische.